

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

P e d a g o g i c k á f a k u l t a
Katedra psychologie a patopsychologie

Hana Žáková
Pedagogika - veřejná správa
III. ročník – kombinované studium

PROBLEMATIKA LATERALITY U DĚTÍ
MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU

Bakalářská práce

Doc. PhDr. Alena Petrová, Ph.D.

OLOMOUC 2011

Motto

„Nevyčítej životu, co Ti nedal, uč se oceňovat to, co ti dal.“

Seneca

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci vypracovala samostatně. Rovněž prohlašuji, že veškeré použité informační zdroje, ze kterých vychází tato práce, jsem uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci dne 8.4.2011

Poděkování:

Děkuji Doc. PhDr. Aleně Petrové, Ph.D. za cenné rady, čas a osobní přístup, který mi poskytla jako vedoucí mé bakalářské práce při jejím zpracování.

OBSAH

Úvod	6
Teoretická část	
1 LATERALITA.....	9
1.1 Vznik a vývoj laterality.....	9
1.2 Typy a stupně laterality.....	11
1.2.1 Lateralita funkční a tvarová.....	11
1.2.2 Genotyp a fenotyp.....	12
1.2.3 Stupně laterality.....	13
1.3 Něco z historie laterality.....	13
1.4 Lateralita horních končetin.....	14
1.5 Diagnostika laterality.....	16
2 VÝVOJOVÉ HLEDISKO A JEHO ZÁKLADNÍ ČINITELÉ.....	20
2.1 Dítě mladšího školního věku.....	20
3 PROSTŘEDÍ.....	22
3.1 Prostředí rodinné.....	22
3.2 Prostředí školní.....	23
3.3 Prostředí a lateralita.....	23
3.3.1 Vliv prostředí na laterální.....	24
Praktická část	
4 ZAMĚŘENÍ PRÁCE.....	26
4.1 Vymezení cíle.....	26
4.2 Metodologie.....	27
5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	28
5.1 Průběh výzkumného šetření.....	28
5.2 Charakteristika výzkumného vzorku.....	29
5.3 Interpretace zjištěných dat.....	29
5.3.1 První okruh.....	30
5.3.2 Druhý okruh.....	34
5.3.3 Třetí okruh.....	36
5.4 Celkové shrnutí šetření.....	38
Závěr.....	39
Seznam literatury.....	42
Seznam tabulek.....	45
Seznam příloh.....	47
Přílohy	

Úvod

Co je souměrné, pravidelné, symetrické, je krásné. Patrně takto si naši předkové zvláště v dobách antiky představovali krásu. I v současném jednadvacátém století jsme výrazně ovlivněni tímto antickým ideálem. S pozměněným a patrně dokonalejším kultem krásna se setkáváme každý den. Často ale jde o kult, který uctívá mnohdy až nepřírozené a téměř vždy počítačově upravené lidské tváře a jejich tělesné proporce. Jedná se o de facto opomíjené až potlačované přirozené stránky lidské osobnosti.

Stejní nejsme a stejní nikdy nebudeme. Jde však pouze o to, jakým způsobem hodnotíme krásné, přirozené a do jaké míry jsme ochotni respektovat odlišnosti jiných. Míním tím i odlišnosti takové, které nejsou patrné z letmého pohledu na lidskou bytost, jedná se jak o projevy zvláštností lidské psychiky, tak také o projevy zvláštností motorických. Těmto zvláštnostem jsme přisuzovali vždy patřičnou pozornost, což dokazují mnohem obsáhlejší informace o levorukých jedincích i častá rčení, přísloví apod. Tak například: Je levý jako šavle.

Patrně z lidské touhy po dokonalosti se rozvinuly tyto nelichotivé zkazky na téma levorukých jedinců. Otázkou již nezůstává, zda jsou leváci nešikovní, či zda tomu není právě naopak, ale skutečnost, jak jsme či nejsme tolerantní k lidem, kteří se od nás odlišují.

Mou motivací napsat práci na toto téma byla především malá osobní zkušenost, která souvisela se skutečností, že ve svém prvním zaměstnání jsem pocítila značnou potřebu využívat obě ruce nejen z důvodu urychlení odbavování klientů. Rozhodla jsem se tedy, že jako pravák zkusím týden používat pro ovládání PC myši levou ruku. Překvapivě již po dvou dnech byla levá ruka dosti obratná a bylo zřejmé, že jemná motorika se relevantně lepší takřka každým dnem. Nápad se mi zalíbil a praktikuji ho dodnes. Myšlenka mne přivedla k polemikám o tom, jak to s dominancí a užíváním párových orgánů chodí. Nyní, po několika letech denního užívání levé ruky pro ovládání PC myši, jsem pravák, který ovládá klikání myší levou lépe než pravou rukou.

Práce se skládá z části teoretické a praktické. V teoretické části je uveden stručný nástin problematiky lateralit, včetně jejích druhů, stupňů a jednotného způsobu její diagnostiky. Dále je věnována dětem se specifikací na období mladšího školního věku a úloze rodiny ve formování jedince a respektování jeho odlišností od většinové populace. V části praktické se práce zabývá zjištěním povědomosti rodičů o projevech lateralit jejich dětí formou dotazníkového šetření náhodně vybraných rodičů dětí navštěvujících první stupeň základní školy.

Práce je celkově zaměřena na problematiku lateralit dětí mladšího školního věku, konkrétně na lateralitu funkční ať už z pohledu teoretického či empirického, zvláště pak na projevy lateralit horních končetin jako na nejdůležitější a nejfrekventovaněji používaný lidský nástroj k nejrůznějším činnostem.

K překážce ve vypracování této práce patřilo značně překvapivé zjištění, že na oslovených pražských školách se v současné době nachází velmi malý počet levorukých dětí. Toto číslo po zběžném vyhodnocení nekorespondovalo a dokonce se ani nepřibližovalo k nejstřízlivěji odhadovaným 7 % levoruké populace.

Teoretická část

1 LATERALITA

Obecně názvem lateralita označujeme odchylky v souměrnosti párových orgánů. (Sovák, 1985)

Ve své práci Sovák klade důraz na to, aby odchylky v souměrnosti nebyly chápány ve smyslu patologickém, nýbrž jako běžný fyziologický vývoj jedince. Dále vyzdvihuje, že tyto asymetrie v organismu lidského jedince jsou významné pro celý rozvoj jeho osobnosti.

Na základě toho, zda se jedná o znak kvantitativního či kvalitativního charakteru, se rozlišuje lateralita funkční a tvarová. (Kříšťanová, 1995)

Pojem lateralita pochází z latinského základu *latus*, *lateris* – bok, strana. (Sovák, 1985)

Mezinárodní terminologie k označení praváctví a leváctví užívá pojmu lateralita a jelikož český jazyk nemá jednoslovný název pro toto označení, používáme tohoto mezinárodního výrazu i u nás. (Drnková-Pavlíková, Syllabová, 1991)

1.1 Vznik a vývoj laterality

S organickým pojetím mozku souvisela tzv. cerebrální dominance a s ní označovaná dominance levostranná, pravostranná a nevyjádřená. Mozková nesouměrnost byla chápána tak, že jedna hemisféra má kvalitnější, hodnotnější strukturální základ. Druhá hemisféra byla považována tedy za méně kvalitní. Již v polovině minulého století začala mít tato teorie nezanedbatelné trhliny. (Drnková-Pavlíková, Syllabová, 1991)

Mozková kůra je rozdělena na pravou a levou hemisféru. Obě části jsou spojeny tuhým svazkem nervových vláken, který umožňuje jejich společnou činnost a dosahování jednoty v myšlení a chování. Každá z nich má ale trochu odlišnou funkci. Dnes je již známo, že u většiny praváků se levá hemisféra

specializuje na řeč, čísla a logiku. Naopak pravá hemisféra se více uplatňuje ve zrakově-prostorových funkcích. (Brierley, 1996)

Koukolík uvádí několik možných variant vzniku laterality. Ve svém díle *Já, o vztahu mozku, vědomí a sebeuvědomování* popisuje, že ke vzniku laterality mohlo dojít genovou mutací. Jejím výsledkem byla varianta téhož genu, která je označována jako D neboli dextral alela. (Koukolík, 2003)

Možnost, že na vzniku laterality se podílejí zejména vlivy genetické, byla sledována na pohybu lidských plodů v období nitroděložního vývoje, a to mezi 12. až 27. týdnem stáří plodu. Výzkumem plodů, který probíhal v třítýdenních intervalech, se prokázalo, že u jedinců dochází již v tomto období vývoje k pohybům paží, které jsou u 83% plodů častější pravou než levou paží. Dále uvádí, že v rámci nitroděložního vývoje si 95 % lidských plodů vkládá do pusy palec pravé ruky. (Koukolík, 2003)

Na základě rozboru většího počtu provedených studií je možno usuzovat na pravděpodobnost 26,1 %, že dítě bude levák v případě, že oba rodiče jsou leváci. V případě opačné situace, tedy že oba rodiče jsou praváci, existuje pravděpodobnost 9,5 %, že se jim narodí dítě s levostrannou preferencí. V případě, že pouze jeden rodič je levákem, je pravděpodobnost, že se narodí levoruké dítě, 19,5%. V tomto případě se však přisuzuje levorukosti matky větší prosazení leváctví. Z dalších velmi známých teorií k přístupu vzniku laterální preference je rozšířená Geschwindova-Galaburdova teorie laterality lidského mozku, která pokládá za možnost vzniku laterality vlivy nitroděložního prostředí. (Koukolík, 2003)

Pokud se na problematiku vzniku a vývoje laterality podíváme z kontextu historického, je nutné zmínit, že z archeologických výzkumů a ze studia dochovaných nástrojů vyplývá, že se u člověka doby kamenné objevují první známky laterality. Na základě nalezených nástrojů z této doby vědci usoudili, že se v tehdejších civilizacích vyskytoval zhruba stejný poměr mezi lidmi obratnými na levou a pravou ruku. Nástroje pocházející z mladší doby kamenné a především z doby bronzové nám ukazují, že tento trend se začal postupně měnit a počet leváků a praváků se vyvinul pravděpodobně

do poměru 2:1. Funkční převaha praváků se následně ještě zvýšila a trvá dodnes. (Sovák, 1985)

1.2 Typy a stupně laterality

Odborníci na problematiku laterality se v minulosti věnovali zjištění různých typů laterality. (Matějček, Žlab, 1972)

Jednalo se o laterality dolních končetin, laterality uší, laterality horních končetin a laterality očí. Při různých formách projevů laterality je dominantněji se projevující párový orgán (nejčastěji horní končetina) považován za vedoucí, druhý z páru pak za pomocný. (Matějček, Žlab, 1972)

Všechny párové orgány nemusí mít bezpodmínečně stejný projev laterality (např. vedoucí oko levé, vedoucí ruka pravá). Rozlišujeme proto typy laterality z hlediska projevu laterality párových orgánů a vzájemný soulad těchto projevů. Dle Kříšťanové (1995) jimi jsou:

- laterality souhlasná
- laterality nesouhlasná, zkřížená (často např. vedoucí oko levé, vedoucí ruka pravá)
- laterality neurčená, nevyhraněná (lidé obouručí, ambidextři)

Ukázalo se však, že pro klinickou praxi je zjištění laterality očí a horních končetin nejdůležitější. Je zvláště důležité pro činnosti specificky lidské, kterými jsou čtení a psaní. (Matějček, Žlab, 1972)

1.2.1 Laterality funkční a tvarová

Z hlediska typu odchylky v souměrnosti párových orgánů rozlišujeme laterality funkční a tvarovou. Sovák blíže uvádí, že funkční laterality se zabývá rozdíly ve výkonnosti orgánů hybných (horních a dolních končetin)

i orgánů smyslových (především zraku a sluchu). Lateralita tvarová zkoumá především rozdíly v utváření a ve velikostech párových orgánů. (Sovák, 1985)

1.2.2 Genotyp a fenotyp

Jak již bylo naznačeno, na základě vrozeného nebo získaného základu určité funkce mluvíme o lateralitě genotypické a fenotypické. (Matějček, Žlab, 1972)

Genotyp neboli typ vrozený je daný vrozenou asymetrií. Tento typ je vždy základem pro fenotyp, který je výsledkem vlivu prostředí. Výsledný typ může být v souladu s typem vrozeným nebo se od něj může odlišovat. Přednostní užívání jednoho z párových orgánů je tedy sklonem vrozeným a v průběhu života jsou vrozené dispozice vystaveny vlivu prostředí, ve kterém se jedinec pohybuje. Z příkladu vyhraněného přetváření genotypu na fenotyp můžeme uvést důsledné precvičování leváka, v tomto případě se stane z genotypického praváka fenotypický levák. (Sovák, 1985)

Dále může v průběhu života člověka nastat situace, kterou Sovák ve svém pojednání *Výchova leváků v rodině* nazývá jako leváctví z nutnosti. Jedná se o ty situace, kdy člověku zůstane funkční pouze levá ruka, jelikož funkce pravé ruky byla omezena (často vlivem obrny nebo zmrzačením) nebo zcela vyloučena (např. při jejím odstranění amputací).

V neposlední řadě se musíme také zmínit o leváctví patologickém. Jedná se o nesymetrické poškození mozku dítěte v období před narozením, při narození nebo v raném období vývoje po narození. Toto poškození bylo vysledováno nejčastěji na levé polovině mozku, což Sovák uvádí jako narušení obratnosti pravé ruky. K projevům obratnosti tedy zbývá pouze levá ruka. Jednou z častých příčin základního poškození mozku bývá snížení rozumových schopností, proto u těchto dětí nalezneme vyšší počet leváků. (Sovák, 1985)

Je samozřejmé, že výše popsané situace se mohou vyskytnout i v opačné formě. V tomto případě je lze označit jako praváctví z nutnosti a praváctví patologické. (Matějček, Žlab, 1972)

1.2.3 Stupně laterality

Při zjišťování laterality je nutné brát v úvahu její stupeň. Stupeň laterality považujeme za základní ukazatel kvality, tedy výkonů párových orgánů. Je pochopitelné, že za nejzřetelnější projevy stupně laterality jsou považovány výkony horních končetin a tato skutečnost se nejsilněji projevuje při pokusech o přecvičení vrozeného typu. Lateralita se vyskytuje v různých stupních, může se projevovat od nepatrných rozdílů ve výkonnosti párových orgánů až po zcela vyhraněnou převahu pravé či levé strany. Stupeň laterality ve smyslu kvantitativního znaku se vyjadřuje za pomoci indexu laterality nebo za pomoci kvocientu pravorukosti. (Sovák, 1985)

1.3 Něco z historie laterality

Z prvních odborníků u nás se tomuto tématu věnoval Příhoda, který sestavil první soubor zkoušek ke zjištění laterality. (Synek, 1991)

Kutálková uvádí, že tomu není tak dlouho, kdy levorukost byla považována za skutečnost druhořadou a nežádoucí. Přecvičování leváků na praváky, zvláště při psaní, bylo přijímáno jako legitimní. Na počátku šedesátých se tato situace změnila a preferované praváctví snad už dnes patří jen k nelichotivé části historie tehdejšího Československa. V této oblasti se zvláště zasadil Sovák. Položil základy pro jednotný postup při výchově a vzdělávání dětí. Závazný ministerský pokyn o výchovném vedení leváků ve škole, na kterém se podílel, byl tehdy závazný pro všechny mateřské i základní školy. (Kutálková, 2002)

V šedesátých letech minulého století se tomuto tématu věnovali Matějček a Žlab, kteří sestavili tzv. „zkoušku laterality“, pro kterou vybrali a také

vymysleli takové zkouškové úlohy, které lze v tomto ohledu považovat za maximálně validní, jelikož zachycují vnější projevy funkční asymetrie v poměrně vyhraněných situacích. Tímto se zasadili o jednotný postup diagnostiky laterality a následně bylo možné výsledky z jednotlivých šetření porovnávat. (Synek, 1991)

1.4 Lateralita horních končetin

Příhoda (1971) uvádí, že nejdříve byla rozeznávána pouze dextrie a sinistrie ruční. Následně bylo objeveno, že se projevy asymetrie týkají všech párových orgánů. Pro představu je dále uvedeno, z jakých slov se jejich názvy odvodily.

Sinister – levý, nešťastný

Dexter – pravý, příznivý, šťastný

Ambidexter – stejnopravý

Levorukost i pravorukost je přirozený fyziologický jev, je to funkční projev laterality a tak je také třeba na něj pohlížet. (Sovák, 1985)

Leváctví může být chápáno jako nezvyklá varianta preference jednoho z párových orgánů. (Matějček, 1991)

Jak již bylo uvedeno výše, byl to právě Sovák, který se zasloužil o jednotné nazírání na levorukost a pravorukost v českých školách i domácnostech. (Synek, 1991)

Také Koukolík považuje praváctví a leváctví za kontinuum, nikoli oddělené vlastnosti lidského jedince. Je zřejmé, že neexistují pouze vyhraněné typy pravostranné a levostranné preference, ale existuje mnoho variant méně i více stranově vyhraněných. Bylo zjištěno, že ze statistického hlediska zaujímá nejvýznamnější vztah ke stranovým nesouměrnostem lidského mozku preference ruky. (Koukolík, 2003)

V minulosti však preference v užívání levé ruky nebyla chápána s takovou samozřejmostí, s jakou se setkáváme dnes. V této souvislosti je nutno zmínit křesťanství, které se výrazným způsobem podílelo na vymýcení levorukosti zvláště prostřednictvím písma. V křesťanských ideálech byla pravostrannost spojována s pravdou a rájem a levorukost s vidinou pekla a věčného zatracení. (Synek, 1991)

Je nutné zmínit, že preferování pravé strany přešlo i do společenských zvyklostí a vytvořilo pravostrannou kulturu a civilizaci tak, jak ji známe dnes. (Sovák, 1985)

Pojem ambidextrie pochází z řeckých slov dexter – pravý a ambi – obojí. (Synek, 1991)

Ambidextrem pak označujeme jedince, kteří jsou vrozenými leváky s mimořádnými pohybovými schopnostmi a kteří si obhájili vedoucí ruku levou, ale zároveň všemu naučili i ruku pravou již v předškolním věku. Na tomto tvrzení se shoduje většina odborníků. Ambidextrii odlišujeme od jedinců takzvaně „obourukých“, kteří umí vykonat určité činnosti pouze rukou levou a jiné pouze rukou pravou. (Synek, 1991)

Velký počet vědců se již zabýval otázkou výskytu leváků v populaci. Závěry některých zjištění se však výrazně odlišovaly. Většina ale odhaduje počet leváků v populaci průměrně na 15 %. (Sovák, 1985)

Ke střízlivějším odhadům se přiklání Matějček, který uvádí, že se výskyt funkční převahy levé ruky u dospělé populace pohybuje kolem 7 %. V případech funkční převahy ostatních párových orgánů se výskyt pohybuje často v dosti odlišných procentuálních zastoupeních, která s výskytem funkční převahy ruky nekorespondují. Např. k častější funkční převaze jednoho z párových orgánů dochází u oka, kdy převaha levého oka nad pravým se odhaduje na více jak na 30 %. (Matějček, 1991)

V případě, že otázka výskytu laterality bude pojímána z hlediska dominance mozkových hemisfér, by bylo dobré zmínit, že přibližně dvě třetiny lidské populace disponují standardní dominancí hemisfér, což ve svém

důsledku znamená funkční praváctví a řeč vázanou na levou hemisféru. (Koukolík, 2003)

1.5 Diagnostika laterality

Objektivní posouzení laterality dítěte je důležitým mezníkem pro následný vývoj dítěte, zvláště máme-li na paměti, že laterality je přirozený projev jeho osobnosti. (Kříšťanová, 1995)

Následující text více objasňuje tzv. zkoušku laterality, která byla zmíněna výše. Zkouškové situace jsou uvedeny ve stejném pořadí, jak uvádějí její autoři (Matějček, Žlab, 1972), jelikož jsou řešeny v následné posloupnosti. Před jejím započítím je nutné připomenout zvláště tu skutečnost, že dítě se má nacházet vždy přibližně stejně daleko od předložených předmětů, ať už sedí na židli u stolu či např. u stolu stojí.

Pro lepší uchopení problematiky jsou následně uvedeny jednotlivé zkouškové situace pro horní končetiny dle Matějčka a Žlaba, které uvádějí v diagnostickém nástroji z roku 1972.

Korálky do lahvičky

V této zkouškové situaci máme k dispozici krabičku s deseti korálky a lahvičku. Dítě má za úkol rychle, ale opatrně přesunout korálky (jeden po druhém) z krabičky do lahvičky. Za končetinu s převažující laterální dominancí považujeme tu ruku, která dává korálky do otvoru lahvičky.

Zasouvání kolíčků

K této zkouškové situaci je zapotřebí prkénko s otvory a pět kolíčků v krabičce položených na stůl. Dítě má za úkol do otvorů prkénka kolíčky rychle zasunout. Za končetinu s převažující laterální dominancí považujeme tu ruku, která kolíčky do otvorů zasouvá.

Klíč do zámku

Zkoušková situace se provádí za pomoci zámku a klíče položeného na stůl. Dítě má za úkol nejprve vyndat klíč, který je zasunut do zámku, následně se má pokusit jej vložit zpět a zámek zamknout. Za končetinu s převažující laterální dominancí je považována ta ruka, která klíč do otvoru zámku vkládá a otáčí jím.

Míček do krabičky

U této zkouškové situace je využito míčku a krabičky, která je umístěna na stole. Dítě, které má odstoupit od stolu asi na dálku dvou kroků, má dále vhodit míček přesně do krabičky. Pokus se opakuje, provádí se celkem třikrát. Za končetinu s převažující laterální dominancí je považována ta ruka, která míč do krabičky hází.

Jakou máš sílu

Zkoušková situace je prováděna s pevnou krabičkou, která má nasazené víčko. Dítě má přistoupit ke stolu, uchopit krabičku jednou rukou a ukázat, jakou má sílu. Za končetinu s převažující laterální dominancí je považována ta ruka, která svírá krabičku.

Stlač mi ruce k zemi

Ve zkouškové situaci je zapotřebí aktivity samotného zkoušejícího, který poodsedne od stolu, spojí ruce a natáhne je před dítě. Dítě má za úkol jednou rukou zkusit stlačit jeho ruce k zemi. Za končetinu s převažující laterální dominancí je považována ta paže, která je aktivní. Pokus se neopakuje.

Sáhni si na ucho, na nos, atd.

Dítě je vyzváno k poodstoupení a následně obdrží pokyny, aby se poškrábalo na ucho, na nose, na bradě, koleni. Při provádění této zkouškové situace vždy vyčkáme v pokračování jednotlivých pokynů do doby, než dítě

paži spustí k tělu. Za končetinu s převažující laterální dominancí je považována ta paže, která je aktivní. Pokus se neopakuje.

Jak nejvýš dosáhneš

K provádění zkouškové situace dítě postavíme čelem ke zdi. Dítě má za úkol ukázat, jak nejvýš dosáhne. Za končetinu s převažující laterální dominancí je považována ta paže, která je aktivní. Pokus se neopakuje.

Tleskání

Dítě má za úkol ukázat, jak tleská jednou rukou do druhé, tak jako v divadle. Za končetinu s převažující laterální dominancí je považována ta ruka, která je aktivní. Pokus se neopakuje.

Jehla a nit

V tomto testu je dítě vyzváno k navlečení nitě do jehly. Za končetinu s převažující laterální dominancí je považována ta, která je aktivní. Pokus se neopakuje.

V následujícím textu jsou uvedeny zkouškové situace pro oči, které doplňují předešlé zkoušky horních končetin.

Manoptoskop

Zkoušková situace vyžaduje použití kornoutu a nejlépe i nějakého obrázku. Dítě se průhledem kornoutu podívá na obrázek. Pokus provádíme celkem třikrát. Za oko s převažující laterální dominancí je považováno to, které se dívá na obrázek průhledem kornoutu.

Kukátko

Dítě má za úkol vzít kukátko a podívat se, jaký je uvnitř obrázek. Zkouška se opakuje celkem třikrát. Za oko s převažující laterální dominancí je považováno to, kterým se dítě skrze kukátko dívá.

Po provedení zkouškových situací výsledky vyhodnocujeme kvociemtem pravorukosti. Kvociem pravorukosti je označován DxQ (Dexterity Quotient). (Matějček, Žlab, 1972)

Jde v podstatě o vyjádření počtu pravostranných reakcí v procentech. K výpočtu se používá součet všech pravostranných reakcí plus polovina součtu nevyhraněných reakcí, vyděleno počtem všech zkouškových úloh, které jsme provedli. Na závěr vynásobíme stem. (Drnková - Pavlíková, Syllabová, 1991)

Pro výsledný kvociem pravorukosti plátí stupňová škála lateralit (Matějček, Žlab, 1972) vyjádřena následujícím rozložením:

P	vyhraněné praváctví	DxQ = 100 - 90
P-	méně vyhraněné praváctví	DxQ = 89 - 75
A	nevyhraněná lateralita (ambidextrie)	DxQ = 74 - 50
L-	méně vyhraněné leváctví	DxQ = 49 - 25
L	vyhraněné leváctví	DxQ = 24 - 0

Z materiálů dostupných na webových stránkách Institutu pedagogicko-psychologického poradenství v ČR bylo zjištěno, že tento diagnostický nástroj má v diagnostice realizované PPP význam pro posouzení sporné školní zralosti, při podezření na specifické poruchy učení i k posouzení subklinických neurologických deficitů, které se mohou projevat např. neobratností, poruchami pozornosti aj., a jejich vlivu na vzdělávání. I přes skutečnost, že byla zkouška lateralit vytvořena již před téměř čtyřiceti lety, stále lze její zařazení do testových baterií sestavovaných v PPP pro diagnostiku výše uvedených problémů považovat za vhodné. (www.ippp.cz)

2 VÝVOJOVÉ HLEDISKO A JEHO ZÁKLADNÍ ČINITELÉ

Přibližně od jednoho roku se u dítěte začíná projevovat převaha dominantní končetiny. Následně od čtvrtého roku začíná postupné vyhraňování, které pokračuje až do dvanáctého roku, kdy by měl být proces lateralizace dokončen. (Koukolík, 2003)

Je nutné podotknout, že již při nástupu do první třídy je vyžadováno, aby mělo dítě určeno jednu ruku, kterou se bude učit psát. Příhoda uvádí, že právě dokončení šestého roku dítěte je v jeho životě důležitým mezníkem z hlediska biologického, psychologického i sociálního. (Příhoda, 1971)

2.1 Dítě mladšího školního věku

Pro lepší pochopení problematiky laterality dětí mladšího školního věku je následně stručně vymezena charakteristika vývojového období, pro které je důležitým mezníkem nástup do školy a s ním spojená školní zralost.

Vágnerová uvádí, že nástup do školy je velmi důležitým sociálním mezníkem v dosavadním životě dítěte. Dítě se stává školákem a získává novou sociální roli. Nástup do školy není mezníkem jen v dosažení chronologického věku, ale také v odpovídající vývojové úrovni dítěte. Z tohoto hlediska bývá také vnímán jako potvrzení normality dítěte. Zvládnutí vývojových změn je pro úspěšné zvládnutí role školáka velmi důležité. Pro úspěšné zvládnutí školních požadavků je nutné, aby dítě dosahovalo určitých kompetencí. V tomto ohledu je třeba zmínit školní připravenost a zvláště pak školní zralost dítěte, která úzce souvisí se zráním organismu, především se zráním centrální nervové soustavy, která pozitivně ovlivňuje lateralizaci ruky, rozvoj motorické a senzomotorické koordinace a manuální zručnost. (Vágnerová, 2000)

Školní zralost je také významná pro zrakové a sluchové vnímání. U většiny lidí je vnímání řeči lokalizováno v levé mozkové hemisféře, ale vnímání jednotlivých hlásek zajišťuje pravá mozková hemisféra. Z toho vyplývá, že

úspěšnost ve škole je podmíněna činností obou hemisfér. Jejich spolupráce pak závisí na rovnoměrnosti jejich zrání. Je nutné respektovat tu skutečnost, že jakákoli nápadnější neobratnost dítě sociálně znevýhodňuje. (Vágnerová, 2000)

V minulosti byla lateralita dětí často spojována s dyslexií. Pro vznik dyslexie mají nepochybně význam podmínky v oblastech ústřední nervové soustavy, které se nacházejí v mozku. Přímý vztah laterality a dyslexie nebyl v minulosti nikdy potvrzen. (Zelinková, 1994)

3 PROSTŘEDÍ

Každé dítě vyrůstá v určitém prostředí a toto prostředí jeho vývoj nějakým způsobem ovlivňuje. Kvality, které z tohoto prostředí vycházejí, pak představují soubor předpokladů, jakým způsobem a v jaké míře bude tohoto prostředí v rámci rozvoje osobnosti využito. Především do tohoto prostředí patří prostředí rodinné, později jej následuje prostředí školy a přístup učitelů. (Vágnerová, 2002)

3.1 Prostředí rodinné

Rodina neboli přirozené prostředí výchovy je pro jedince prostředím významným pro předávání hodnot z generace na generaci. (Klapilová, 1996)

Je všeobecně považována za primární prostředí, které zásadním způsobem ovlivňuje rozvoj dětské psychiky, jelikož do něj jedinec vstupuje na počátku své existence. Za prostředí, které má nejvýznamnější úlohu v životě jedince, je rodinné prostředí považováno bezesporu proto, že jedinci poskytuje základní zkušenosti, které určitým způsobem dítěti přibližují svět kolem nás. Dále je za významné považováno proto, že by mělo být pro dítě citovým zázemím, zdrojem jistoty a bezpečí. Důležitá je také skutečnost, že působení rodičů je komplexní. V této souvislosti Vágnerová zdůrazňuje úlohu genetických rodičů, jelikož mají podobné dispozice jako jejich děti, a tato skutečnost se odráží ve způsobu, kterým své děti vychovávají. Dále je dobré zmínit, že rodina může na jednotlivé děti stejné rodiny působit odlišně. Děti vyrůstají ve stejném rodinném prostředí, ale jejich individualita věková, pohlavní, kognitivní aj. je odlišuje od ostatních členů rodiny. Postoje a chování rodičů mohou být jiné. (Vágnerová, 2002)

Úloha prostředí rodiny v rámci rozvoje lidského jedince je nesporná. Vágnerová uvádí, že rodiče by měli být citliví k možnostem i potřebám svého dítěte, flexibilní ve výchovném vedení a uměli jej také respektovat a měli by klást důraz na rozvoj jeho aktivního přístupu k práci a na jeho samostatnost. Mezi hlavní ukazatele pozitivního rozvoje jedince ze strany jeho rodičů patří

jejich zájem a podpora, která povzbuzuje motivaci a aktivitu dítěte, dostatečná intelektuální stimulace, důraz na aktivitu, možnost společné práce a také jejich realistické očekávání. (Vágnerová, 2002)

Pro dítě je důležitá taková péče rodičů, která vypovídá o jejich přijatelné intelektové a vzdělanosti úrovně a o jejich motivaci zabývat se svými dětmi, což je obecně označováno jako podnětné rodinné prostředí. (Vágnerová, 2002)

3.2 Prostředí školní

Je významným prostředím, které na jedince působí intencionálně. Toto intencionální prostředí vzniká ve výchovných a vzdělávacích institucích, které byly pro tyto účely vytvořeny. Jedná se o uskutečňování výchovných a vzdělávacích programů zaměřených na vybrané věkové a sociální skupiny osob. Mezi základní funkce školy patří zvláště funkce socializační. Dítě si utváří obraz samo o sobě neboli sebeobraz, vytváří si názory, postoje, hodnoty o světě, který jej obklopuje. (Klapilová, 1996)

Zde je nutné zmínit, že chování učitele zaujímá důležité místo v rámci školního prostředí, je tedy dobré z hlediska lateralitě zmínit, že existují již zpracované zásady přístupu k levákům. (Drnková - Pavlíková, Syllabová, 1991)

3.3 Prostředí a lateralita

Levou a pravou stranu rozlišujeme běžně. Jedná se o základní vlastnost přírody, fundamentální vlastnost vesmíru. Například aminokyseliny jsou levotočivé, pšoucí fazole se točí doprava za světlem. (Koukolík, 2003)

V současné době jsou již tvrzení, že funkční asymetrie je výhradně lidskou záležitostí, překonána. (Synek, 1991)

3.3.1 Vliv prostředí na lateralitu

„Za nejmocnějšího činitele navozujícího změny ve funkční asymetrii u lidí je všeobecně - a právem - považováno výchovné a společenské ovlivňování.“ (Synek, 1991, str. 31)

Dítě se vlivu prostředí, které determinuje jeho stranovou dominanci, může bránit, může se mu pouze přizpůsobovat nebo ho může využívat ke svému prospěchu. V případě vrozeného leváka, který bude dobře veden a podporován ve své levorukosti, mu překážky každodenního života v pravoruké společnosti mohou vypěstovat patřičnou zdatnost a jeho výkony mohou předčít výkony praváků. (Sovák, 1985)

Koukolík se domnívá, že na vzniku lateralit se vlivy prostředí neuplatňují v takové míře, jak uvádějí např. výše zmínění Synek a Sovák. Koukolík leváctví chápe jako výsledek neurofyzilogického vývoje dítěte. Na vzniku lateralit se tak nejvíce podílejí vlivy genetické. K vyhraněnějším zastáncům genetické podmíněnosti patří např. Annetová, která je přesvědčena o existenci genu pouze pro pravorukost. (Koukolík, 2003)

Z výše uvedeného je zřejmé, že problematika lateralit není zdaleka vyřešena a v rámci dalších výzkumů týkajících se této oblasti bude nutné zapojit odborníky z mnoha vědních oborů. Problematika lateralit ukazuje, že je problémem, který je nutné řešit na interdisciplinární úrovni. (Vařeka, 2005)

Praktická část

4 ZAMĚŘENÍ PRÁCE

V empirické části této bakalářské práce bude provedeno zjištění povědomosti rodičů dětí navštěvujících první stupeň základní školy o problematice laterality, a to s využitím dotazníkového šetření. Metoda dotazníkového zjištění bude zaměřena na postoje rodičů ke školnímu prostředí, ve kterém se pohybuje jejich dítě a na aktuální stav jejich zájmu o tuto problematiku.

Smyslem této části bakalářské práce je nejen zjištění povědomosti rodičů o problematice laterality, ale také jejich zájem o problematiku, a to jak z hlediska minulého, tak i budoucího. Jak je na problematiku laterality dětí nazíráno jejich rodiči? Do jaké míry se rodiče zajímají o problematiku v oblasti laterality? Mají rodiče dětí navštěvujících základní školu dostatečné informace týkající se problematiky laterality? Věnují rodiče i pedagogičtí pracovníci dětem dostatek pozornosti?

4.1 Vymezení cíle

Cílem dotazníkového šetření je získat informace o problematice laterality dětí navštěvujících první stupeň základní školy z pohledu jejich rodičů. Sledovány jsou tři oblasti:

- Zjistit vyjádření rodičů dětí o projevech laterality jejich dítěte.
- Zjistit, zda rodiče věnují lateralitě jejich dětí dostatečnou pozornost a zjistit, jestli dochází k zohlednění laterality dětí ze strany školy.
- Zjistit názory rodičů na obratnost levorukých dětí a dále zjistit jejich dosavadní a budoucí zájem o problematiku laterality.

Stanovení těchto dílčích úkolů dotazníkového šetření bylo stěžejní pro formulování jednotlivých položek dotazníku. Vzhledem k charakteru šetření

nebyly stanoveny hypotézy, zjišťovaná skutečnost je pouze orientační sondou do sledované problematiky.

Jako předpokládaný výstup dotazníkového šetření je možno považovat skutečnost, že leváctví není v současnosti chápáno ze strany rodičů jako znevýhodňující kritérium, tedy že funkční lateralita horních končetin je chápána rovnocenně a celkově obratnost levorukých a pravorukých dětí je vnímána respondenty (rodiči) stejně.

4.2 Metodologie

Z nabízených metod získávání údajů bylo pro tento obsahově poměrně malý rozsah působnosti problematiky laterality použito nástroje nefrekventovaně používaného – tedy dotazníku, které umožnil do šetření zahrnout větší počet respondentů a také umožnil šíření elektronické verze dotazníku prostřednictvím veřejné datové sítě.

V rámci dotazníkového šetření je třeba definovat základní pojmy respondent a otázka neboli položka. Respondentem se rozumí osoba, která dotazník vyplnila. Otázka označuje jednotlivé prvky dotazníku. Pokud prvek nemá formu tázací, je vhodnější označení položka.

Respondenty v rámci tohoto dotazníkového šetření byli rodiče dětí navštěvujících první stupeň základních škol. Celkový počet respondentů činil rovných 120.

Otázky, které jsou součástí předkládaného dotazníku, nejsou převzaté, nýbrž byly samostatně formulovány zadavatelem a obsah položek včetně jejich řádného pochopení byl konzultován s kolegy z práce, kteří již mají děti.

Dotazníky byly šířeny elektronicky zvláště prostřednictvím datové sítě, dále také v tištěné podobě s pomocí kolegů z práce, jejichž děti navštěvují první stupeň základní školy.

Dotazník obsahoval celkem 15 položek, které byly tematicky a rovnoměrně rozděleny do tří částí. Prvních pět položek se věnovalo zjištění laterality a projevů dítěte, jehož rodič byl respondentem. Dalších pět bylo směřováno

obecně k rodiči ke zjištění jeho osobního postoje k levorukým jedincům a posledních pět otázek směřovalo ke zjištění vztahu školního prostředí k lateralitě. Některé otázky byly uzavřené, polouzavřené a některé otevřené. K dotazníku byl připojen průvodní dopis, ve kterém byl respondentům sdělen účel výzkumného šetření a instrukce k vyplnění dotazníku.

5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

V rámci kapitoly výzkumného šetření je uveden průběh šetření, charakteristika výzkumného vzorku a interpretace získaných dat, která byla rozložena do tří modulů, a celkové shrnutí výzkumného šetření.

5.1 Průběh výzkumného šetření

V první etapě výzkumného šetření byl stanoven cíl bakalářské práce a k němu odpovídající zkouškové situace pro děti navštěvující první stupeň základní školy. Byl vytvořen informativní dopis pro rodiče dětí a souhlas s provedením šetření. Dále byly osloveny základní školy na území hlavního města Prahy. Bohužel ze strany mnohých základních škol se tento záměr nesetkal s patřičným ohlasem a pochopením, a to zvláště ze stran výchovných poradců těchto škol, proto bylo od původního záměru výzkumného šetření upuštěno. Původně stanovený cíl bakalářské práce byl přepracován a k němu byl vytvořen odpovídající dotazník pro rodiče dětí navštěvujících první stupeň základní školy.

Pro šíření dotazníků použito jiných dostupných metod, zvláště šíření prostřednictvím elektronické sítě a využitím ochoty kolegyně z práce, které mají děti na prvním stupni základní školy. V této souvislosti je tedy nutné zmínit, že se jedná o náhodné šetření. Všichni mí kolegové z práce byli z výzkumného šetření vyloučeni, jelikož jejich povědomost o problematice lateralitě byla značná a byla odvislá od našich debat na toto téma, ale posloužili v etapě přípravy tím, že testovali mimo jiné časovou náročnost a srozumitelnost dotazníku.

Realizace proběhla v prosinci 2010 a lednu 2011. Návratnost dotazníků, které byly předány v tištěné podobě, činila celkem 74,9 %. V období únor 2011 probíhalo třídění a zpracování shromážděných dat.

5.2 Charakteristika výzkumného vzorku

Výzkumného šetření se zúčastnilo celkem 120 respondentů, výzkumný vzorek je tvořen 104 ženami a 16 muži. Jak je patrné, ve výzkumném vzorku zaujímaly ženy většinový počet respondentů. Jejich procentuální zastoupení bylo v tomto šetření necelých 87 %.

Tabulka procentuálního zastoupení respondentů z hlediska genderového rozlišení (tabulka č. 1)

Pohlaví respondentů	počet respondentů	procentuální zastoupení
Muži	16	13,33 %
Ženy	104	86,67 %

5.3 Interpretace zjištěných dat

Dotazník byl složen z celkem patnácti výpovědí, které byly pomyslně rozděleny do tří tematických okruhů. Výsledky každého tematického okruhu budou uvedeny v následujícím textu.

První okruh otázek byl zaměřen na vyjádření rodičů dětí o projevech lateralit jejich dítěte, dále na zjištění ruční lateralit dítěte. Druhý blok dotazníku měl zjistit, zda lateralitě dětí věnují jejich rodiče dostatečnou pozornost a dále zjistit, jestli dochází k zohlednění lateralit dětí ze strany školy. Třetí okruh byl zaměřen na názory respondentů na obratnost levorukých dětí a dále na jejich dosavadní zájem o problematiku lateralit a případný zájem do budoucnosti se této tematické věnovat.

5.3.1 První okruh

První položka dotazníku zjišťovala, jakou rukou píše dítě daného respondenta. Z dotazovaných odpovědělo 115 rodičů, že jejich dítě píše rukou pravou, pouhých 5 respondentů uvedlo, že jejich dítě píše levou rukou. Z celkového počtu 120 respondentů neuvedl jediný, že jeho dítě střídá užití levé a pravé ruky při psaní, proto není tato varianta do následné tabulky zahrnuta.

Tabulka procentuálního vyjádření odpovědí respondentů na ruční lateralitu jejich dítěte (tabulka č. 2)

Vybraná odpověď	Počet odpovědí	Procentuální zastoupení
pravou rukou	115	95,83 %
levou rukou	5	4,17 %

Následná položka obsahově navazovala na první. Byla tedy označena jako 1.1. Zaměřila se na jiné činnosti, které děti respondentů provádí druhou (tedy nepíšící) rukou. Je logické, že na tuto položku mohli odpovědět pouze ti dotazovaní, kteří v první položce nevybrali třetí variantu (ambidexter), tedy rodiče levorukých a pravorukých dětí. (Jelikož nebylo žádné dítě označeno v předchozí položce jako ambidextrní, odpovídali na ni všichni.) Všechny 120 respondentů jednohlasně označilo, že jejich dítě nepreferuje jinou ruku než píšící při provádění jiných činností. V tomto případě, kdy nastala jednohlasná shoda vyjádření respondentů, není zapotřebí uvádět tabulku procentuálního zastoupení jednotlivých odpovědí.

Položka s označením číslo 2 by mohla nést pracovní název vidličky a nože. Vyznačené odpovědi byly u této položky velice zajímavé. Je běžné, že pravák drží vidličku v ruce levé a nůž v ruce pravé, tomuto uspořádání odpovídá i běžně servírovaný příbor, jak stanoví společenský úzus.

Nejčastější odpověď respondentů na otázku, jak jejich dítě drží při jídle příbor, odpovídala běžnému uspořádání příboru, jak je uvedeno výše.

Tímto způsobem odpovědělo 108 rodičů, kteří své děti při prvním rozřazení označili jako pravoruké. Pět respondentů, kteří označili své dítě jako pravoruké, uvedli, že jejich dítě drží vidličku v pravé ruce a nůž v levé ruce, tedy opačným způsobem, než je v naší společnosti běžné. Dva dotazovaní, kteří označili své dítě jako pravoruké, uvedli, že jejich dítě při jídle příbor vkládá do pravé i levé ruky střídavě. Pět zbývajících respondentů, kteří označili své dítě jako leváka, uvedli ve třech případech, že jejich dítě při jídle drží příbor zrcadlově otočeným způsobem, než je běžný u pravorukých dětí, ve zbývajících dvou případech pak drží příbor střídavě.

Tabulka procentuálního zastoupení odpovědí respondentů na způsob držení příboru (tab. č. 3)

Vybraná odpověď	Počet odpovědí	Procentuální zastoupení
správným způsobem	108 označených pravorukých	90,00 %
opačným způsobem	5 označených pravorukých	4,17 %
střídavým způsobem	2 označených pravorukých	1,67 %
správným způsobem	3 označených levorukých	2,49 %
střídavě způsobem	2 označených levorukých	1,67 %

K výsledům této položky dotazníku je nutné uvést, že otázka je na první pohled zajímavá, je však zkreslující z hlediska kontextu rodinné situace, která není známa, má tedy velice malou výpovědní hodnotu. Děti často a rády napodobují své rodiče při různých činnostech. Pokud tedy nevíme, do jaké míry dítě napodobuje své rodiče při této činnosti, a ani nevíme, jak rodiče těchto dětí příbor drží, je těžké na výpovědní hodnotu položky usuzovat. Taktéž v této problematice sehrává svou úlohu společenský úzus.

Zajímavým zjištěním byla výpověď dvou dotazovaných, které uvedli, že jejich děti střídají užití příboru při jídle. Obě dvě dotazované byly levoruké matky svých pravorukých dcer.

Je možné, že tento jev může být způsoben neukončeným vývojem laterální preference u některých jedinců. Je samozřejmé, že takto velice motoricky náročné činnosti si vyžadují delší časové trvání k plné automatizaci.

Tímto ale není vyloučeno, že k tomuto střídání příboru „z ruky do ruky“ se dítě nebude přiklánět i v budoucnosti. Vlastní zkušenost praví, že střídání vidličky a nože z pravé do levé a naopak i v dospělosti není nikterak ojedinělé a dokonce v západních zemích je i běžné, např. v závislosti na pokrmu, který právě konzumujete.

Poznámka: Při první fázi testování dotazníku, jeho funkčnosti, časové a jiné náročnosti bylo dospěno k úsměvnému zjištění. Dotazovaní (kolegové), kteří takto zkoušeli dotazník laterality, se při této položce často odebírali do kuchyňky vyzkoušet si, jak příbor vlastně běžně držíme, zvláště pak ženy.

Při položce číslo tři, která se zabývala způsobem, jakým drží děti respondentů psací potřeby, odpověděli dva z celkových 120 dotazovaných, že jejich dítě drží psací potřeby nesprávným tzv. drápovitým úchopem. Jednalo se o děti, které jejich rodiče označili za pravoruké děti. U ostatních respondentů dětí pravorukých i levorukých bylo označeno, že jejich děti drží psací potřeby správným způsobem.

Tabulka procentuálního vyjádření úchopu psacích potřeb (tab. č. 4)

Vybraná odpověď	Počet odpovědí	Procentuální zastoupení
Nesprávný úchop	3	2,50 %
Správný úchop	117	97,50 %

Zajímavé je, že variantu nesprávný úchop vyznačili pouze ti respondenti, kteří své děti označili jako pravoruké.

Pozorování laterality dítěte v domácím prostředí zkoumala otázka s číselným označením čtyři. 58 respondentů z celkových 120 dotazovaných uvedlo, že lateralitu svého dítěte doma nepozorovali. Zbylých 62 respondentů uvedlo, že lateralitu zjišťovali pozorováním. Žádný z celkového počtu respondentů neuvedl jiný způsob zjišťování laterality svého dítěte v rodinném prostředí, proto se tato varianta v následné tabulce procentuálního zastoupení odpovědí neobjevuje.

Tabulka č. 5: Zjišťování lateralit v domácím prostředí

Vybraná odpověď	Počet odpovědí	Procentuální zastoupení
nezjišťovali	58	48,33 %
pozorováním	62	51,67 %

V návaznosti na předcházející otázku, kdy značný počet respondentů uvedl, že sami doma lateralitu svého dítěte nezjišťovali, se nabízelo očekávání většího počtu pozitivních odpovědí na otázku, zda za účelem zjištění lateralit dítěte navštívili pedagogicko-psychologickou poradnu. K mému vlastnímu překvapení byla kladná odpověď na tuto položku zaznamenána pouze dvakrát.

Tabulka procentuálního zastoupení odpovědí na položku zjištění lateralit dítěte prostřednictvím pedagogicko-psychologické poradny (tab. č. 6)

Vybraná odpověď	Počet odpovědí	Procentuální zastoupení
ano	2	1,67 %
ne	118	98,33 %

Souhrn výsledků prvního tematického okruhu:

V prvním souboru otázek, které byly zaměřeny na ruční lateralitu dítěte a dále na její funkční projev, způsob držení příboru při jídle, způsob držení psacích potřeb a způsob zjišťování lateralit dítě v domácím prostředí, bylo zjištěno několik zajímavých výpovědí.

Z vyhodnocení vyplynulo, že 94,16 % dětí respondentů drží příbor správným způsobem. K tomuto číslu patří všichni respondenti, kteří své děti označili za levoruké. Taktéž v otázce správného způsobu držení psacích potřeb, tedy za pomoci ukazováku a palce za podepření prostředníčku, uvedli správný úchop všichni respondenti, kteří své děti označili za levoruké. K překvapivým zjištěním patří skutečnost, že téměř polovina respondentů nesledovala v domácích podmínkách lateralitu svého dítěte. U necelé dvou procent respondentů byla zaznamenána odpověď, že navštívili pedagogicko-psychologickou poradnu za účelem zjištění lateralit dítěte. Zajímavým zjištěním byla výpověď dvou dotazovaných (levorukých) žen, které uvedly

v odpovědi na položku s označením 2, že jejich děti při jídle střídají užití příboru. Jejich dcery byly jimi označeny jako pravoruké.

5.3.2 Druhý okruh

Druhý okruh dotazníku měl zjistit, zda lateralitě dětí věnují jejich rodiče dostatečnou pozornost a dále zjistit, jestli dochází k zohlednění lateralitě dětí ze strany školy a byl také zaměřen na hodnocení školního prostředí, v němž se jeho dítě každodenně nachází.

Úvodní otázka z druhého tematického okruhu se jevila jako tzv. vycpávková, tedy nikterak výjimečně zajímavá co se obsahu týče. Zajímavé ale odpovědi respondentů byly a to následujícím způsobem: 99 respondentů uvedlo, že při zápisu dítěte do první třídy nebyli dopředu informováni, že je nutné při nástupu povinné školní docházky určit, kterou rukou se dítě bude učit psát.

Tabulka procentuálního vyjádření informovanosti respondentů o problematice při zápisu (tab. č. 7)

Vybraná odpověď	Počet odpovědí	Procentuální zastoupení
Informováni nebyli	101	84,16 %
Informováni byli	17	14,17 %
Nepamatují si	2	1,67 %

Zda obdrželi rodiče informace o lateralitě svých dětí ze strany školy, řešila otázka s číslem 7. Od respondentů byla zjištěna skoro jednohlasná negativní odpověď. Pouze jedna dotazovaná uvedla odpověď kladnou. Tabulku procentuálního vyjádření informovanosti respondentů ze strany školy proto není třeba uvádět.

O povědomosti rodičů v problematice lateralitě svědčí i výpovědi na následující otázku, týkající se významu rozsazení žáků ve školních lavicích. 67 respondentů uvedlo, že si nemyslí, že rozsazení žáků ve školních lavicích

má význam z hlediska laterality. Dva dotázaní uvedli, že se nemohou k dané otázce vyjádřit. Zbývajících počet respondentů uvedl, že nespatřují význam v rozsazování žáků.

Tabulka procentuálního vyjádření významu rozsazení žáků ve školních lavicích (tab. č. 8)

Vybraná odpověď	Počet odpovědí	Procentuální zastoupení
Má význam	67	55,83 %
Nemá význam	51	42,50 %
Nemohu se vyjádřit	2	1,67 %

Položka s číselným označením 9 byla zaměřena na zjištění, zda rodiče dětí navštěvujících první stupeň základní školy hodnotí materiální prostředí dané školy jako vhodné či nevhodné pro levoruké děti.

Po vyhodnocení dotazníků byla zjištěna poměrně zajímavá skutečnost, 71 respondentů uvedlo odpověď: nemohu posoudit. 48 respondentů uvedlo, že materiální prostředí školy považují za stejné vhodné pro pravoruké i levoruké žáky. Pouze jedna z dotázaných uvedla, že školní prostředí, které navštěvuje její dcera, je pro levoruké děti nevhodné. Své dítě však označila za pravoruké.

Tabulka procentuálního vyjádření odpovědí na vhodnost materiálního prostředí školy z hlediska laterality dítěte (tab. č. 9)

Vybraná odpověď	Počet odpovědí	Procentuální zastoupení
Vhodné rovnocenně pro L i P	48	40,00 %
Méně vhodné pro leváky	1	0,83 %
Nemohu posoudit	71	59,17 %

Je velmi pozitivním zjištěním, že s negativními postoji a názory na levoruké děti ze strany představitelů školy se většina dotazovaných nesetkala. Tuto skutečnost uvedlo 116 respondentů, zbývajících 4 respondenti se k této položce z nějakého důvodu nemohli vyjádřit. K těmto třem respondentům patřili pouze muži.

Tabulka procentuálního vyjádření zkušeností respondentů s negativními postoji/názory na levoruké děti (tab. č. 10)

Vybraná odpověď	Počet odpovědí	Procentuální zastoupení
Ne	116	96,67 %
Nemohu posoudit	4	3,33 %

Za školní činnost, která je považována pro leváky jako nejvíce náročná, dotazovaní uvedli stříhání nůžkami nebo psaní, popřípadě kombinaci těchto dvou činností. Většina respondentů mužského pohlaví v této položce neuvedla žádnou činnost.

Souhrn výsledků druhého tematického okruhu:

Ve druhém souboru otázek, které byly zaměřeny na hodnocení školního prostředí, rozsazení žáků v lavicích, možné negativní zkušenosti s názory představitelů školy na levoruké děti a skutečnost, zda v průběhu dosavadní docházky dítěte rodiče obdrželi nějaké informace týkající se přímo jejich dítěte, byly zjištěny tyto výpovědi.

Necelých 85 % respondentů uvedlo, že při zápisu dítěte do první třídy neobdrželi informaci, že je nutné vědět, kterou rukou se dítě bude učit psát. Téměř všichni dotazovaní uvedli, že v průběhu dosavadní povinné školní docházky dítěte neobdrželi jakoukoliv informaci o lateralitě svého dítěte, např. že dítě nesprávně drží psací potřeby, příbor apod. K pozitivním zjištěním patří, že 96 % respondentů se nesetkalo s negativním názorem či postojem na levoruké děti ze strany pedagogických pracovníků školy, kterou navštěvuje jejich dítě.

5.3.3 Třetí okruh

Poslední, tedy třetí okruh otázek byl zaměřen na názor respondentů na obratnost levorukých dětí a dále na jejich dosavadní a budoucí zájem o problematiku laterality.

Děti, které preferují užívání levé ruky, jsou respondenty posuzovány takto: Za stejně obratné jako pravoruké děti jsou označeny 116 respondenty. 3 dotazovaní označili levoruké děti za lépe obratné než pravoruké. Za méně obratné byly levoruké děti označeny jedním respondentem.

Tabulka procentuálního zastoupení odpovědí na otázku obratnosti dětí levorukých a pravorukých (tab. č. 11)

Vybraná odpověď	Počet odpovědí	Procentuální zastoupení
Stejně obratné	116	96,67 %
Méně obratné	1	0,83 %
Lépe obratné	3	2,50 %

Povrchně se o problematiku laterality zajímali rodiče dětí z necelých 30 %. Celých 70 % respondentů se o tuto problematiku nikdy nezajímalo. Nikdo z dotazovaných neuvedl, že by se v dosavadním životě o tuto problematiku velice zajímal.

Tabulka procentuálního vyjádření dosavadního zájmu o problematiku laterality (tab. č. 12)

Vybraná odpověď	Počet odpovědí	Procentuální zastoupení
Zajímali trochu	35	29,17 %
nezajímali	85	70,83 %

Závěrečná otázka zjišťovala budoucí zájem o danou problematiku. 82 respondentů uvedlo, že zájem o více informací nemá. Zbylých 38 respondentů odpovědělo opačně.

Tabulka procentuálního vyjádření budoucího zájmu o problematiku laterality (tab. č. 13)

Vybraná odpověď	Počet odpovědí	Procentuální zastoupení
Budoucí zájem má	38	31,67 %
Budoucí zájem nemá	82	68,33 %

Souhrn výsledků třetího tematického okruhu:

K pozitivním zjištěním patří, že necelých 97 % dotazovaných hodnotí levoruké děti stejně obratné jako pravoruké. Necelých 30 % respondentů se o tuto problematiku v minulosti alespoň trochu zajímalo. Smutné je, že přes 68 % respondentů uvedlo, že nemá zájem o více informací o této problematice.

5.4. Celkové shrnutí šetření

Z prvního okruhu otázek, které se zaměřily především na vyjádření rodičů dětí o projevech lateralit jejich dítěte, vyplývají následující zjištění. Pouhých 4,17 % respondentů uvedlo, že jejich dítě píše levou rukou. Procentuální zastoupení se nepřibližuje odhadovaným 7 % levoruké populace, ale výsledek lze považovat za relevantní s přihlédnutím k malému výzkumnému vzorku. Přes 90 % všech respondentů vypovědělo, že jejich děti drží přístroj i psací potřeby správným způsobem. Patří k nim všichni respondenti, kteří své děti označili jako levoruké. Výpovědní hodnotu těchto odpovědí však nelze jednoznačně vyslovit procentuálním vyjádřením. Je nutné zmínit, že v tomto ohledu hraje významnou roli společenský úzus a nápodoba činností rodičů ze stran jejich dětí. V tomto případě by dotazníkové šetření muselo být zaměřeno hlouběji i na projevy lateralit ze strany respondentů.

Druhý okruh otázek měl za úkol zjistit, zda lateralitě dětí věnují jejich rodiče dostatečnou pozornost a zjistit, jestli dochází k zohlednění lateralit dětí ze strany školy. Za pozitivní zjištění tohoto okruhu považují, že přes 96 % všech respondentů uvedlo, že se dosud nesetkali s negativními názory a postoji na leváctví ze stran pedagogických pracovníků školy, kterou navštěvuje jejich dítě. Překvapující je, že více jak polovina respondentů uvedla, že lateralitu svého dítěte v domácích podmínkách nezjišťovala. V otázce významu rozsezení žáků do školních lavic se výpovědi respondentů takřka rovnocenně rozcházel. Očekávaná pozitivní odpověď na otázku návštěvy pedagogicko-psychologické poradny za účelem zjištění lateralit dítěte byla zaznamenána pouze dvakrát.

Poslední okruh otázek zjišťující názory respondentů na obratnost levorukých dětí a dále zjišťující jejich dosavadní a budoucí zájem o problematiku laterality vedl ke zjištění, že 96,67 % respondentů hodnotí obratnost levorukého a pravorukého dítěte stejně. Dále z vyhodnocení třetí části dotazníkového šetření dále vyplývá, že necelých 30 % všech respondentů se o problematiku laterality v minulosti alespoň trochu zajímalo. Téměř všichni z těchto 30 % uvedli v následující otázce, která se týkala i dalšího zájmu o tuto problematiku, kladnou odpověď. Z mého pohledu se v tomto případě může jednat o skutečnost, že respondenti (rodiče), kteří již mají větší povědomost o problematice, jí také přisuzují určitý význam, určitou důležitost v rámci celkové problematiky zvl. jemné motoriky, např. při nácviu psaní, ovládání různých pomůcek apod. Pravděpodobně z tohoto důvodu také uvedli ostatní rodiče, kterých bylo takřka 70 %, že o více informací zájem nemají.

K celkovému shrnutí všech tří oblastí dotazníkového šetření lze uvést, že se podařilo provést orientační sondu do sledované problematiky. Byly zjištěny informace dle předem stanovených dílčích úkolů cíle bakalářské práce. Předpokládaný výstup šetření odpovídal výsledkům dotazníkového šetření. Leváctví není v současnosti chápáno ze strany rodičů jako znevýhodňující kritérium, tedy že funkční laterality horních končetin je jimi chápána rovnocenně.

Závěr

Zpracování problematiky laterality mi nejen rozšířilo odborné znalosti, ale získala jsem mnoho dalších a do té doby netušených vědomostí o dané problematice. Myslím si, že jsem dospěla nejen k celkovému aktuálnímu pohledu na problematiku a její řešení, ale i k posouzení úrovně řešení problematiky v minulosti.

Z dalších a často pomíjených osobních přínosů mohu uvést, že jsem se také setkala s množstvím příjemných a velice vzdělaných osobností a častěji navštěvovala tak poutavá místa, jakými je například Vědecká knihovna Akademie Věd ČR.

Je zřejmé, že daná problematika celkově se v současné době již nespokojí s poznatky věd pedagogických a psychologických. Jedná se o problém nadpředmětové úrovně, který si vyžaduje značnou spolupráci odborníků z ostatních věd. Jedná se například o neurologii mozku, která v budoucnu jistě podá nejen této problematice dostatek poznatků, které povedou k jejímu hlubšímu poznání.

K velice malému - z mého pohledu až sporadickému - počtu levorukých dětí na základních školách bych ráda uvedla jedině. O vhodné komparaci levorukých a pravorukých dětí bylo možné uvažovat pouze v případě velkého výzkumného vzorku, jelikož se domnívám, že počet levorukých dětí na českých základních školách ustupuje pravoruké společnosti, což by mohl být zajímavý předmět výzkumu uskutečněný v rámci dalšího studia na UP v Olomouci.

Je možné, že pedagogičtí pracovníci zastoupení především učiteli a výchovnými poradci nemohou předkládat rodičům informace o dané problematice na dostatečné úrovni, jelikož nemají potřebné znalosti a praktické zkušenosti.

Doufám, že provedený výzkum v rámci dotazníkového šetření rozšířil u respondentů zájem o tuto problematiku a jejich vědomosti, zvláště pak osobní zkušenosti budou narůstat.

V dnešní „elektronické době“, kdy často uctíváme kult symetričnosti a perfekcionismu jako kult krásna, je alespoň výhodou systém, který nám umožňuje extrémně rychlý přístup k informacím. Při zpracování této práce byly takřka veškeré odborné materiály dostupné bez velkých obtíží a časových prodlev. Například i *Zkouška laterality* Matějčka a Žlaba, kterou vydala Psychodiagnostika v Brně v roce 1972 a která je užívána především speciálními pedagogy pro hodnocení motorické a senzorické laterality.

Stejní nejsme. Stejní nebudeme. A stejní ani nechceme být.

SEZNAM LITERATURY

BRIERLEY, J. *7 prvních let života rozhoduje*. Karel Balcar. 1. vyd. Praha : Portál, 1996. 112 s. ISBN 80-7178-109-6.

DRNKOVÁ - PAVLÍKOVÁ, Z., SYLLABOVÁ, R. *Záhada leváctví a praváctví*. 2. dopl. vyd. Praha : Avicenum, zdravotnické nakladatelství, 1991. 88s. ISBN 80-201-0113-6.

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. ze slovenského originálu Úvod do pedagogického výzkumu přeložil Vladimír Jůva. 1. vyd. Brno : Paido, 2000. 207 s. ISBN 80-85931-79-6

HEALEY, J. M. *Leváci a jejich výchova*. Pavel Zach; z anglického originálu Loving Lefties přeložil Jiří Papoušek. 1. vyd. Praha : Portál, 2002. 112 s. ISBN 80-7178-701-9.

KLAPILOVÁ, S. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. 1. vyd. Olomouc : Vydavatelství Univerzity Palackého, 1996. 63 s. ISBN 80-7067-669-8

KOUKOLÍK, F. *Já : o vztahu mozku, vědomí a sebeuvědomování*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2003. 382 s. ISBN 80-246-0736-0.

KŘIŠŤANOVÁ, L. *Diagnostika lateralit a metodika psaní levou rukou*. 3. upravené vyd. Hradec Králové : Gaudeamus, 1995. 41 s. ISBN 80-7041-205-4.

KUTÁLKOVÁ, D. *Logopedická prevence*. 3. vyd. Praha : Portál, 2002. 200 s. ISBN 80-7178-667-5.

MATĚJČEK, Z. *Praxe dětského psychologického poradenství*. 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1991. 336 s. ISBN 80-04-24526-9.

MATĚJČEK, Z., ŽLAB, Z. *Zkouška laterality*. 1. vyd. Bratislava : Psychodiagnostika, spoločnosť s.r.o., 1972.

PŘÍHODA, V. *Ontogeneze lidské psychiky : Vývoj člověka do patnácti let*. 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1971 459 s.

SOVÁK, M. *Výchova leváků v rodině*. 7. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1985. 120 s. SPN 0-73-12/7.

SYNEK, F. *Záhady levorukosti : Asymetrie u člověka*. 1. vyd. Praha : Horizont, 1991. 176 s. ISBN 80-7012-054-1.

VÁGNEROVÁ, M. *Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy*. dotisk 1. vyd. Praha : Nakladatelství Karolinum, 2002. 302 s. ISBN 80-246-0181-8.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. 1. vyd. Praha : Portál, 2000. 528 s. ISBN 80-7178-308-0.

VAŘEKA, I. Lateralita – interdisciplinární problém. *Československá psychologie*. 2005, roč. XLIX, č. 3, s. 237-249

ZELINKOVÁ, O. *Poruchy učení*. 1. vyd. Praha : Portál, 1994. 196 s. ISBN 80-7178-038-3.

Elektronický zdroj

Internetové stránky Institutu pedagogicko-psychologického poradenství v ČR.
7.2.2011 [online], [cit.2011-02-07].

Dostupné na WWW: <http://www.ippp.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=311&Itemid=323>.

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Tabulka procentuálního zastoupení respondentů z hlediska genderového rozlišení

Tabulka č. 2: Tabulka procentuálního vyjádření odpovědí respondentů na ruční lateralitu jejich dítěte

Tabulka č. 3: Tabulka procentuálního zastoupení odpovědí respondentů na způsob držení přístroje

Tabulka č. 4: Tabulka procentuálního vyjádření úchopu psacích potřeb

Tabulka č. 5: Zjišťování lateralit v domácím prostředí

Tabulka č. 6: Tabulka procentuálního zastoupení odpovědí na položku zjištění lateralit dítěte prostřednictvím pedagogicko-psychologické poradny

Tabulka č. 7: Tabulka procentuálního vyjádření informovanosti respondentů o problematice při zápisu

Tabulka č. 8: Tabulka procentuálního vyjádření významu rozsezení žáků ve školních lavicích

Tabulka č. 9: Tabulka procentuálního vyjádření odpovědí na vhodnost materiálního prostředí školy z hlediska lateralit dítěte

Tabulka č. 10: Tabulka procentuálního vyjádření zkušeností respondentů s negativními postoji/názory na levoruké děti

Tabulka č. 11: Tabulka procentuálního zastoupení odpovědí na otázku obratnosti dětí levorukých a pravorukých

Tabulka č. 12: Tabulka procentuálního vyjádření dosavadního zájmu
o problematiku laterality

Tabulka č. 13: Tabulka procentuálního vyjádření budoucího zájmu
o problematiku laterality

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Průvodní dopis k dotazníkovému šetření

Příloha č. 2: Dotazník pro rodiče dětí navštěvujících první stupeň základní školy

Vážený rodiče,

Dovoluji si Vás požádat o spolupráci při výzkumu laterality, který uskutečňuji u náhodně vybraných rodičů dětí navštěvujících první stupeň základní školy.

S termínem lateralita se budete setkávat i při vyplňování samotného dotazníku. Jedná se o převahu jednoho z párových orgánů. Výzkumné šetření, které Vám předkládám, se zaměřuje pouze na funkční převahu jedné ruky, v tomto případě tedy praváctví, leváctví popř. nevyhraněná lateralita tzv. ambidextrie. V tomto případě jedinec užívá pravé i levé ruky rovnocenně.

Jeho cílem je zjistit Vaše mínění a postoje k problematice laterality, které rodiče zaujímají k některým stránkám a projevům daného jevu.

V následujícím dotazníku jsou uvedena tvrzení, která máte posoudit. Vámi provedený výběr správné odpovědi, prosím, vyjádřete zakroužkováním jedné odpovědi z možných. Případnou opravu záznamu proveďte přeškrtnutím chybného a zakroužkováním správného tvrzení.

Pokud se Vám zdá, že otázky, které jsou součástí předkládaného dotazníku, vyžadují nějaké vědomosti v této oblasti, nenechte se odradit od jeho vyplnění. Dotazník je sestaven za účelem zjištění pouze Vašich názorů, nikoli za účelem zjišťování Vašich vědomostí. V případě, že se nebudete moci z různých důvodů k tvrzení vyjádřit, vyberte výchozí odpověď na dané otázky (většinou jde o variantu: nevím, nemohu se k tomu vyjádřit apod.).

Výzkum je **zcela anonymní**, zjištěné údaje jsou důvěrné a budou sloužit jen pro vědecké účely.

Děkuji Vám za čas, který jste strávili přečtením této informace a který strávíte při vyplňování následujícího dotazníku.

Hana Žáková
student
Univerzita Palackého v Olomouci
Pedagogická fakulta

Pozn.:

Pokud máte více dětí navštěvujících první stupeň základní školy, vyberte si prosím jedno, kterého se bude vyplňování dotazníku týkat.

Dotazník pro rodiče dětí navštěvujících první stupeň základní školy

Než začnete vyplňovat samotný dotazník, prosím, vyplňte záhlaví dotazníku, které obsahuje následující zjištění:

Máte v rodině leváka (přímý příbuzný: váš rodič, sourozenec, partner): ano ne

Mé dítě je (ve vztahu k mé osobě): syn dcera

Jsem jeho/její: matka otec

Jedná se v pořadí o mé první dítě: ano ne

Já jsem: LEVÁK / PRAVÁK / AMBIDEXTER / PREUČENÝ LEVÁK (TZN. PÍŠÍ PRAVOU, ALE U VĚTŠINY OSTATNÍCH ČINNOSTÍ POUŽÍVÁM LEVOU RUKU)

1 Má dcera/můj syn píše rukou:

- a) levou
- b) pravou
- c) střídavě (tzn. levou i pravou)

V případě, že jste na položku 1 odpověděli variantou a nebo b, vyplňte i následující doplnění, v opačném případě pokračujete položkou č. 3.

1.1 Převažuje při nějaké jiné činnosti u vašeho dítěte druhá (tedy nepíšící) ruka?

- a) ne
- b) ano.....prosím, napište jaké.....

2 Při jídle drží má dcera/můj syn příbor způsobem:

- a) vidlička v levé ruce, nůž v pravé ruce
- b) vidlička v pravé ruce, nůž v levé ruce
- c) střídá užití rukou pro jednotlivé přístroje

3 Má dcera/můj syn drží psací potřeby:

- a) správným způsobem (tzn. ukazovákem a palcem za podpěry prostředníčku)
- b) nesprávným způsobem (tzv. drápovitý úchop)
- c) nevím, nemohu se vyjádřit

4 Jakým způsobem jste doma zjišťovali laterální svému dítěti?

- a) pozorováním
- b) nezjišťovali
- c) jiným způsobem.....prosím, napište jakým.....

5 Navštívili jste někdy pedagogicko-psychologickou poradnu za účelem zjištění lateralit vašeho dítěte?

- a) ano
- b) ne
- c) nemohu posoudit, nevím, nepamatuji si

6 Obdrželi jste při zápisu vašeho dítěte do první třídy informaci, že je nutné při nástupu povinné školní docházky vědět, kterou rukou se dítě bude učit psát?

- b) ano
- a) ne
- b) nemohu posoudit, nepamatuji si, nebyl/a jsem u toho

7 Obdrželi jste od školy v průběhu dosavadní školní docházky vašeho dítěte nějaké informace týkající se přímo lateralit vašeho dítěte? (např. že vaše dítě střídavě drží psací potřeby, příbor, že je třeba nacvičovat správný úchop)

- a) ano
- b) ne
- c) nemohu posoudit, nepamatuji si

8 Myslíte si, že rozsazení žáků ve školních lavicích má nějaký význam z hlediska lateralit dítěte?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím, nemohu se vyjádřit

9 Myslíte si, že materiální prostředí školy, kterou navštěvuje mé dítě, je pro leváky:

- a) vhodné stejně jako pro pravoruké děti
- b) nevhodné (potlačuje jejich přirozenost)
- c) vhodné, ale ne tak vhodné jako pro pravoruké děti
- d) nemohu posoudit

10 Setkali jste se s nějakým negativním názorem/postojem (např. levoruké dítě je nešikovné, neohrabané, hendikepované apod.) vůči levorukým dětem od pedagog. pracovníků školy, kterou navštěvuje vaše dítě? (např. učitel, výchovný poradce, ředitel)

- a) ano
- b) ne
- c) nemohu posoudit

11 Jakou školní činnost považujete pro leváky za nejnáročnější?

.....(prosím doplňte)

12 Já osobně děti, které užívají levou ruku jako dominantní, považuji za:

- a) stejně obratné jako pravoruké děti
- b) méně obratné než pravoruké děti
- c) lépe obratné než pravoruké děti

13 Zajímalí jste se v minulosti o tuto problematiku laterality?

- a) ano, trochu
- b) ano, velmi
- c) ne

14 Máte zájem o více informací o této problematice?

- a) ano
- b) ne

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Hana Žáková
Katedra:	Katedra psychologie a patopsychologie
Vedoucí práce:	Doc. PhDr. Alena Petrová, PhD.
Rok obhajoby:	2011

Název práce:	Problematika lateralit u dětí mladšího školního věku
Název v angličtině:	Laterality of elementary school children
Anotace práce:	Práce se zabývá specifickým problémem lateralit u dětí mladšího školního věku. Je rozdělena na část teoretickou a praktickou. V teoretické části se práce zabývá problematikou lateralit, druhů lateralit a objasňuje příčiny vzniku lateralit. V praktické části se práce věnuje zjištění povědomosti rodičů o problematice lateralit a jejích projevech.
Klíčová slova:	Lateralita, lateralita horních končetin, dominance, hemisféra, leváctví, praváctví, ambidextrie
Anotace v angličtině:	The work deals with specific problems of laterality of elementary school children. It is divided into two parts: theoretical and practical part. Theoretical part deals with problems of laterality, kinds of laterality and origins of laterality. Practical part deals with parental cognizance of problems of laterality and its manifestations.
Klíčová slova v angličtině:	Laterality, motoric laterality, hemisphere, dominance, right-handedness, left-handedness, ambidextria
Přílohy vázané v práci:	dotazníkové šetření u rodičů dětí navštěvujících první stupeň základní školy zaměřené na projevy lateralit
Rozsah práce:	40 stran normovaného textu
Jazyk práce:	český